

B 102947

IRODALOMTÖRTÉNETI DOLGOZATOK

(135)

BALÁZS MIHÁLY

VERONAI GÁBOR ÉS SZANOKI GERGELY VERSES
VITÁJA

SZEGED

1981

HELYBEN
OLVASHATÓ

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
(SECTIO PHILOLOGICA)

- Nyelv és irodalom I. 1955.
Nyelv és irodalom II. 1956.
Irodalom I. 1958.
Irodalom II. 1959.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus I. (1960—1961). 1961.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus II. 1962.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus III. 1963.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IV. 1964.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus V. 1965.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VI. 1966.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VII. 1967.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VIII. 1968.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IX. 1969.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus X—XI. 1971.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XII. 1972.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIII. 1973.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIII. Supplementum I.
1973. Csukás István: Jókai és a nemzetiségek.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIII. Supplementum II.
1973. Даниел Якош: Вопросы содержания и формы в теории литературы Г. В. Плеханова
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIV. 1976.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XV. 1977.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XVI. 1978.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XVII. 1981.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XVIII. 1981.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000816510

B 102947

VERONAI GÁBOR ÉS SZANOKI GERGELY VERSES VITÁJA

Jól ismert Mátyás és a Jagellók küzdelmének 1474 őszén lejátszódott epizódja. Kázmér lengyel király és fia, Ulászló, 1471-től Mátyással együtt cseh király, hadai betörték Sziléziába, s Boroszló ostromába kezdtek. A város megsegítésére siető Mátyás ügyes halogató taktikával, rajtaütésekkel, éheztetéssel, s a krónikás szerint azzal is, hogy „szép piacakat töltete a táborba és arra felküldé az városbeli szép asszonynépeket, és azokkal nagy táncokat jártata a vitézekkel és polgárokkal az lengyeleknek és cseheknek láttára, őnékik bosszúságukra”¹, vereséget mért ellenfeleire. Kázmér fegyverszünetre kényszerült és kivonult Sziléziából, a diplomáciai küzdelem azonban folytatódott. Ennek egy epizódjáról ad számot Maciej Miechowita, a külföldön és Lengyelországban egyaránt híressé vált *De duabis Sarmatiis* szerzője másik művében, a *Chronica Polonorumban*. Elmondja, hogy 1474 őszén, amikor a fagyok, illetve a táborban kitört pestis miatt a lengyel és cseh csapatok Boroszló ostromának megszüntetésére kényszerültek, Gábor egri püspök gúnyverset írt a lengyelekre, amelyre Szanoki Gergely válaszolt. Miechowita idézi is mindkét vers első disztichonját. Sokáig csak ennyi volt ismert ebből az érdekes polémiából, míg Heinrich Zeissberg az Ossolińskie Ivovi gyűjteményében egy kéziratcsomóban rá nem akadt a versek XV. századi másolataira. A kéziratot Andrzej Bielowski ajánlódokozta 1847-ben az intézetnek, s már ő is az említett Miechowita locussal hozta kapcsolatba. A vita teljes egészében azonban mégsem rekonstruálható, mivel a Szanoki Gergely válaszát tartalmazó egyik lap hiányzik, így a kézirat a lengyel humanista versének csak a befejező részét őrizte meg. Teljes egészében fennmaradt, tehát Gábor egri püspök verse, míg Szanoki Gergely művének első disztichonját Miechowita krónikájából, befejező 23 sorát pedig az említett kéziratból ismerjük. Zeissberg² közölte e műveket, az ő nyomán tud róluk a lengyel szakirodalom, s a polémia körülményeit részletesen elemezte a lengyel politikai költészetet áttekintő monográfiájában Juliusz Nowak-Dłużewski.³ Úgy gondolom, megérdemli e versváltás, hogy nyilvánosságot kapjon, s érdemes rámutatni néhány olyan mozzanatra is, amely elkerülte a lengyel kutató figyelmét.

Gábor egri püspök kétségtelenül a ferences rendi Veronai Gábor, pápai legátus, aki 1465-ben érkezett Magyarországra, s nagy szerepet játszott Mátyás külpolitikájának alakításában. Erdélyi, majd egri püspök lett, sőt 1477-ben Mátyás bibornokká

¹ Heltai Gáspár: *Magyar Krónika*. bev. Varjas Béla. 319.

² Heinrich Zeissberg: *Zwei Gedichte über den unverrichteten Abzug der Polen von den Mauern Breslaus 1474*. Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens 1870. 373–378.

³ Juliusz Nowak-Dłużewski: *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Średnowiecze*. Warszawa. 1963. 102–108.

nevezte ki. Klaniczay szerint alighanem azért, hogy megszabaduljon tőle.⁴ A hetvenes évek elején azonban még közeli bizalmasa volt, s résztvett a sziléziai hadjáratban is.

Epiniciuma (dicsőítő ének) ügyesen alkalmazza a műfaj konvencióit. A jól sikerült első disztichon lényegretörően adja ki a távozási parancsot az agyongyötört ellenségnek, majd a lengyelek becsmérlő kiciktatásán keresztül jut el a vers költőileg legerőteljesebb részéhez, az ellenséges holttestek által betorított Szilézia víziójához. A szegény győztesek irtóznak az utakat befedő hullák látványától, s rákck által kikezdett hullákat görget az Odera is. Talán nem esünk a túlságosan naturalisztikus interpretáció hibájába, ha az egymásra torló holttestek e plasztikus torzóját a közvetlen élményekkel is magyarázzuk. Majd Mátyás apoteóziája zárja a verset, melyben a pápai legátus nem mulasztja el, hogy tanácsckkal lássa el a királyt.

A vers néhány mozzanata szorosan kötődik a boroszlói eseményekhez és lehetővé teszi, hogy pontosabban is rekonstruáljuk a megírás idejét. Már a fegyverszünet megkötése s Kázmér Lengyelországba való visszatérése után íródott:

„Territus ille abiit turbataque federa sponte
Reddidit abruptam restituitque pacem.”

Mátyás ugyanakkor még Sziléziában tartózkodhatott, s valószínűleg arra gondolt, hogy betör Lengyelországba:

„Marte tuo tociens superatos temne Polonos,
Et refer ad patrios ampla trophea deos!”

De nem csupán a legfrissebb eseményeket értelmezi az epinicium, hanem a Jagellók és Mátyás küzdelmének egészét. A vers befejező részének két párhuzamos szerkezetű disztichonja — „Non satis est periisse semel...”, „Non satis est puduisse semel...” — világosan utal Kázmér betörésére Magyarországra a Vitéz-féle összeesküvés idején. Mindez lehetővé teszi, hogy a versből kiszűrjük azokat a mozzanatokat, amelyek nem egyszerűen a „lengyel nemzeti pszichikum bizonyos negatív jegyeit”⁵ állítják pellengérre, hanem két különböző politikai elképzelés összekötéséből adódnak. Vajon a „gens sine consilio”, „imbellis potentia”, vagy a „factio, quae didicit nil nisi magna loqui” formulák, de különösen a

„Quid frustra externas incessitis agmine gentes
Invalidi propriis imperitare focis?”

disztichon nem jogosít fel bennünket arra, hogy Karácsonyi Béla⁶ nyomán a Mátyás képviselte abszolutisztikus tendenciák és a Lengyelországban éppen kiteljesedéstlen levő rendi állam szembesítéséről beszéljessünk?

Ezt az interpretációt némileg jogossá teszi a vers Mátyás-képe. A menekülő lengyel sereg után gúnyosan odavetett fincm Horatius reminiscencia — „Exiguum murem terra tumens peperit”, illetve „Partiunt montes, nascetur ridiculus mus” — után ugyanis egy nem kevésbé fincm mitológiai utalás következik:

„Non sic Flegreo perierunt monte Gigantes
Ut vestra est virtus vindice fracta deo.”

⁴ Klaniczay Tibor: *A keresztshad eszméje és a Mátyás-mítosz*. Hagyományok ébresztése. Bp. 1976. 182.

⁵ Juliusz Nowak-Dłużewski: *Okolicznościowa poezja*. 105.

⁶ Karácsonyi Béla: *Janus Pannonius és a centralizáció*. Janus Pannonius (Tanulmányok) szerk. Kardos Tibor és V. Kovács Sándor. Bp. 1975. 93—118.

Eljutottunk tehát Mátyás és Heraklész párhuzamba állításáig, hiszen ő az a halandó, akinek a segítségével az istenek legyőzték a gigászokat. Tudjuk, hogy ez a párhuzam Ficino átszellemült soraiban töltődik majd fel humanista elemekkel. Itt még nem a humanizmussal átitatódott értelmezése dominál, inkább arra gondolhatnánk, hogy a mítosz másik vonatkozása kerül előtérbe, mely szerint Heraklész a szittyák őse.⁸

Bár az állatok és az emberek királyának párhuzamba állítása ősi toposz, említést érdemel a vers oroszlán hasonlata is. Ismeretes, hogy 1470-ben Mátyás két oroszlánt kapott ajándékba Firenzéből, s a különös ajándékot többek között így indokolták: „Quemadmodum enim vos gentibus atque hominibus imperatis, ita et illi sue genti et generi imperitant.”⁹

Ekkor még Janus Pannonius is hasonló szellemben verselte meg Afrika állatait. Említést érdemel, hogy Mátyás és Heraklész párhuzamba állítása felbukkan az oroszlánokról írt egyik Janus epigrammában¹⁰ is, ez azonban távol áll a reneszánsz embert példázó Heraklész képzettől, és inkább szembeállítás. Itt ugyanis éppen azzal dicsőül meg Mátyás, hogy míg Heraklésznek Eurüsztheus parancsára le kellett győznie a vadat, neki önként küldte el a „szörnyeti Arnó”. A toposzt mindenesetre Mátyás esetében különösen aktualizálhatónak érezhették a kortársak, s Veronai Gábor erőteljesen és nagy leleménnyel élt vele.

A vers képéskészletének ílymévű korbágyazottságát, s a Heraklész mítosz felbukkanását látván hajlandó lennék arra, hogy a „Pannoniumque ducem fulminis instar habent” sorban és a rákövetkezőkben Attilára, az isten ostorára ismerjünk, bár csak a későbbiekben válik közkeletűvé, hogy a propaganda Mátyást mint második Attilát szerepeltesse.

Bár isten haragját, Krisztus büntetését felemlíti a vers, azt hiszem, egyetérthetünk Nowak-Dłużewskivel: „Gábor epiniciuma — ha figyelembe vesszük, hogy egy szerzetes, püspök, magasrangú pápai legátus írta, egészen sajátosságosan — nem túlságosan keresztény szellemű.”¹¹ Másszóval a politikai életben magasra jutott szerzetes versében a politikai mozzanatok kevésbé burkoltan jelentek meg, s a Klaniczay szerint a magyarországi humanizmus motorjával vált kettős töltetű kereszteshad eszme eretnekellenes oldala csak nagyon halványan fogalmazódik meg. Gondolhatnánk arra, hogy ez a fegyver a lengyelek ellen kevésbé volt hatásos, hiszen ők is úgy tüntették fel magukat, mint a kereszténység védőbástyáját Európa barbárok és eretnekek, azaz a keleti keresztények által sanyargatott keleti végein. Mátyás és a Jagellók első nyílt összecsapása idején, 1468-ban a lengyel rendek még a két ország e közös missziójára figyelmeztetik Mátyást: „Verum quum a vetustissimo tempore duo regna hec, Polonicum et Hungaricum, velut duo totius Christianitatis contra barbaras nationes scuta, fideli et sincero caritatis et unionis coniuncta funiculo, singulos etiam sive letos sive adversos illis accidentes vicaria comminione participabant aut propellebant eventus, nec armis aut odiis sed placitationibus et communibus colloquiis suas differentias de finibus aut iniuriis transigebant.”¹² Ugyanakkor — mivel Ulászlót Csehországban elsősorban a husziták támogatták — lehetőség volt a kereszties eszme eretnekellenes oldalának kidomborítására is. Mátyás propagandája élt is ezzel, de elsősorban nem a huszitizmus vonatkozásában. Rendkívül érdekes ebből a szempont-

⁷ Eugenius Ábel-Stephanus Hegedüs: *Annalecta nova ad historiam renescentium in Hungaria litterarum spectantia*. Budapest. 1903. 273.

⁸ V. Kovács Sándor: *Garázda Péter*. ItK 1957. 48—62.

⁹ Fraknó Vilmos: *Mátyás király levelei*. Bp. 1893. I. 242.

¹⁰ *Janus Pannonius munkái latinul és magyarul szerk.* V. Kovács Sándor. Bp. 1972. 238—239.

¹¹ Juliusz Nowak-Dłużeski: *Okolicnościowa poezja*. 103.

¹² Fraknói: *Mátyás király levelei*. 210.

ból az az 1475 elején keletkezett levél, melyben Mátyás a közelmúlt hadi eseményeiről beszámolván szemrehányást tesz III. Frigyesnek, amiért segítette ellenfeleit, s nem fukarkodik a megvert ellenség becsmérlésével: „Die hochredende Polacken haben zcu sammen geheyschnt alle lewte und vihe die Litauwen, die Rewssen, Tatern ketzer und alle andere memge, die sie mochten in welcher lewte gegenwertikeit die er do wol sweigen und die berge geberen solten.”¹³ Itt az eretnkség vádja nagyon szellemesen a Lengyelország keleti végein élő tatárokkal szemben merül fel, de bizvást ideérthetjük a keleti keresztény beloruszokat és ukránokat, valamint a litvánokat is, hiszen több mint egy évszázad elmúltával a jezsuiták büszken vallják majd, hogy ők keresztelték meg a pogány litvánokat. Nem hallgathatom el, hogy e levél egyes helyei feltűnő rokonságot mutatnak Veronai Gábor epiniciumával. A „die hochredenden Polacken” kifejezés a „Factio, quae didicit nil, nisi magna loqui” sort idézi, és a „die berge geberen solten” horatiusi fordulatra is rátaláltunk a versben. Ez elgondolkodtató annak ismeretében, hogy a királyi kancellária vezetője Veronai Gábor volt. Összegezve a versről elmondottakat megállapíthatjuk, hogy az egri püspök műve nagy leleménnyel megírt alkotás, amelyben a jól elhelyezett oldalvágásokkal ügyesen szolgálta Mátyás politikai céljait. Egyfelől ugyan hiányoznak érvkésztetéből azok a kifejezetten platonista humanista elemek, amelyekkel fokozatosan feltöltődött a hagyományos gondolatrendszer. Másfelől azonban a műfaj, az antik motívumok raffinált használata, a versek ily módon megvalósuló esztétikai értéke megakadályoz bennünket abban, hogy Veronai Gáborban a humanizmustól teljességgel érintetlen ferencst lássunk.¹⁴

Mindez még nyilvánvalóbbá válik, ha Szanoki Gergely versével hasonlítjuk össze a művet. Ha a lengyel humanista verse töredékes is, s ha feltételezzük is, hogy éppen az a része veszett el, amelyben a támadásokra válaszolva lehetősége volt éleselméjűsége fitogtatására, megkockáztathatjuk: színvonala lényegesen elmarad Veronai Gáborétól. A kezdő disztichon inkább otromba, mint szellemes, s aligha volt szerencsés a várnai csatában elesett Ulászlót a törökök legyőzőjeként, Hunyadi Jánost pedig vesztéként feltüntetnie. Bizonyára kevesen hitték el neki, hogy Kázmért a „pietas” készítette visszavonulásra Boroszló falai alól. Ami pedig a Jagellók apoteózisát illeti, Nowak-Dłużewski szellemesen jegyzi meg, az olvasóban felvetődik a kérdés, vajon nem joggal nevezte-e Veronai Gábor nagyotmondónak a lengyeleket.¹⁵ Zeissberg ugyan nagyon találónak tartja Długosz jellemzését Szanoki Gergelyről: „vir Musis amicissimus et tam in prosa Pierica, quam carmine caeterisque humanitatis studiis, in declamationibus quoque ad populum, memorabilis”,¹⁶ a lengyel kutatók azonban azon az állásponton vannak, hogy a *Vita et mores Gregorii Sanocei* (Callimachus műve) inkább egy idealizált humanista életrajza, mintsem Szanoki Gergelyé.¹⁷ „Csupán életmódja szerint humanista, de nem a költészetében” — írja róla Stefan Zablocki,¹⁸ s gyakran hangsúlyozzák a középkori elemek meglétét gondolatvilágában. A Responsumban ez a legpregnansabban talán a keresztes eszme immár teljesen anakronisztikussá vált felfogásában fejeződik ki.

¹³ Fraknoi Vilmos: *Mátyás király levelei*. 311—312.

¹⁴ Horváth János: *Az irodalmi műveltség megoszlása*. Bp. 1935. 109.

¹⁵ Juliusz Nowak-Dłużewski: *Okolicznosciowa poezja*. 107.

¹⁶ Heinrich Zeissberg: *Zwei Gedichte*. 374.

¹⁷ Juliusz Domański: *Grzegorz z Sanoka i poglądy filozoficzne Filipa Kallimacha. Epizod z dziejów humanizmu w polskiej filozofii XV wieku*. *Filozofia polska XV wieku* red. Ryszard Palacz. Warszawa. 1972. 369—415.

¹⁸ Stefan Zablocki: *Poezja polsko-lacinska wczesnego renesansu. Wybrane zagadnienia, Problemy literatury staropolskiej*. t. 2. 1973. 90.

Bizonyos, hogy Callimachusban, akinek Szanoki Gergely udvarában menedéket adott, a Jagellók politikai érdekeiknek tehetségesebb, korszerűbb eszközökkel felvértezett védelmezőjére találtak. Szanoki Gergely elsősorban a török kérdés kiélézésével próbált ütni Mátyáson. Callimachus szerint két könyvet írt „De evocatione Vladislai regis ad regnum Ungariae ac eius expeditionibus contra Turcos.” Mint a Responsumban, ebben a műben is az lehetett a célja, hogy Mátyás ellenében a Jagellókat tüntesse fel a kereszténység igazi védelmezőinek.

Az életrajz bizonyos mozzanatai itt is lehetőséget adnak arra, hogy a vers hátterére következtessünk. Callimachus szerint Hunyadi János Szanoki Gergelyt, ekkor még Ulászló gyóntatóját hívta meg fiai mellé nevelőnek. Ő tudósít arról is, hogy a lengyel humanista részt vett Vitéz váradi udvarának humanista disputáiban is. Itt találkozhatott Janus Pannoniusszal is. Érdeemes idéznünk Jan Ślaskit: „Mindenesetre Szanoki Gergely valószínűleg figyelemmel kísérte Lassocki Miklós régi pártfogoltjának (Janus Pannonius) sorsát, és Callimachus felbukkanása a Lvovi püspök udvarában időben egybeesett a Mátyás elleni összeesküvéssel.”¹⁹

Bármilyen gyenge költő is volt Szanoki Gergely, egy időre legalábbis jósnak bizonyult. Mátyás csillaga leáldozott, a Jagellók pedig porondon maradtak. Bécs bevételét még megrettenve vették tudomásul a lengyelek, s Jan z Glogowy, a krakkói egyetem professzora le is jegyezte az e fölött örvendező, a Thuróczi-krónikában is olvasható verset. Mivel érdekes eltéréseket mutat a krónikabeli szövegtől érdemes idéznünk:

„Discite, mortales, nimis non fidere muris,
Moenia quid valeant, capta Vienna docet.
Strenua quid possiat virtus et dextera regis,
Exemplo monstrat clara Vienna suo.
O inaudita nimis placida victoria regis:
Caedere non novit, vincere cuncta solet.”²⁰

Később, amikor Magyarország sorsán sajnálkozni illett, vagy intő példaként mutatták fel, elmosódott annak emléke, hogy Mátyás egykor a lengyeleket is megsanyargatta, s alakja a harciasság és vitézség, valamint a magyarok régi dicsőségének szimbólumává vált. Clemens Janicius Kassai Antonius Jánoshoz írott elégiájában Buda eléstét siratva már Mátyáshoz könyörög segítségért.²¹ Rej, midőn a köznemesi programnak megfelelően a gazdag egyházi vagyonok mozgósítását követeli az ország védelmére, Mátyás példájára hivatkozik.²² S valószínűleg lengyel nyelvű énekek is szóltak Mátyás tetteiről, hiszen Albert Sarnicki 1581-ben így írt: „Mos decandandi laudes virorum illustrium adhibita lyra hactenus apud Polonos retentus fuit, quod testantur cantilenae illae de Wladislao Jagellonide qui ad Varnam periit, de Witoldo et bello Prutenico, de Strusiis germanis fratribus Felice et Georgio, pugna Orsensis, Mathiaeque regis illustria facta.”²³

¹⁹ Jan Ślaski: *Janus Pannonius i polacy*. Literatura staropolska i jej związki europejskie. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk. 1973. 158.

²⁰ Juliusz Nowak-Dłużewski: *Okolicznościowa poezja*. 143.

²¹ Klemens Janicjusz: *Poezje wybrane*. opr. Zygmunt Kubiak. Warszawa. 1975. 50.

²² Juliusz Nowak-Dłużewski: *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Czasy Zygmun-towskie*. Warszawa. 1966. 243.

²³ Juliusz Nowak-Dłużewski: *Okolicznościowa poezja*. 143.

Nem csoda hát, ha Bartosz Paprocki így verselte meg a Korvin címert:

„Mogłać ziemia węgierska mieć z klejnota tego
Króla w sprawach rycerskich dosyć fortunnego;
Nie podlejszą ozdobę to królestwo niesie
Z Jana Kochanowskiego, który w Czarnym Lesie...”²⁴

Versus Gabrieli, episcopi agriensis, de fuga Polonorum a Silesia

Bruma venit, nix alba ruit, migrate Poloni!
O fugite ad proprios algida turba lares!
Quis furor, o ceci, quae vos dementia vanos
Finitimas gentes inquietare cogit?
Turpius, o miseri, patrias remeastis ad oras
Ad Slesitanas, quam properastis, opes.
Quid frustra externas incessistis agmine gentes
Invalidi propriis imperitare focis?
Gens sine consilio succumbis vindice Christo,
Dedecus eternum corda superba manet.
Quo tumor abscessit, quo fastus et improba nupes,
Ambicio exigua, nonne peremta nive est?
Rectius in patriis latuisset sedibus ista
Factio, quae didicit nil, nisi magna loqui.
Maior virtutis mansisset gloria vestre,
Si tantum audita et non probe nota foret.
Sed postquam imbellis monstrata potencia mundo est
Exiguum murem terra tumens peperit.
Non sic Flegreo perierunt monte Gigantes,
Ut vestra est virtus vindice fracta deo.
Vestrorum innumero polluta cadavere sordet
Slesie et in triviis corpora mille iacent.
Quam levius vestras poteratis cladibus auras
Inficere et proprios contaminare lares.
Nos putidos tumulis componere nescimus artus
Feda sub aspectu corpora nec patimur.
Carpere non toto poteris hec ultur in anno
Nec possunt rapide dilacerare fere.
Jamque scatet vehemens sitientibus Odra Polonis
Flumine, quo magna tuta est Wratislavia.
Corpora visuntur centenis condita cancris,
Dum fugit exanimis nobilis unda viros.
Currit ad ripas, ubi feda cadavera cancris
Ora quoque atque alvos connumerare licet.
Quorum animas tristi clamaverit Ungarus Orcho
Protinus illorum corpora mergit aquis.
Ungara nam multo fatigata est sanguine dextra,
Spernit et imbelles ense necare viros.
Ut leo dum caude circumdet verbere silvam
Eligit ex multis, quam petit ungue, feram;
Omnis magnanimum pavet anxia turba leonem,
Cuius in arbitrio vitaque morsque manet.
Strennua Mathie sic terrent signa Polonos,
Pannoniumque ducem fulminis instar habent.
More sed ille suo stricto dum cominus ense
Fulminat, in patriam territus hostis albit.
Territus ille abiit turbataque federa sponte
Reddidit abruptam restituique pacem.
Dum fames pestisque nocens timor acer et ingens
Dedecus his malis forcior ira dei
Exagitat vestras mentes sine fine Poloni

²⁴ *Poeci polscy od średniowiecza do baroku*. Warszawa. 1977.

Pannosamque aciem corripit in furiam,
 Non satis est periisse semel, cum vestra potestas
 Ex affectata vix fugit Ungaria,
 Non satis est puduisse semel, nec musca recenti
 Pulsa pudore silet, pulsa redire cupit.
 Marte salus Mathia tui decus inclite regni,
 Quo gaudet pulcra principe Pannonia
 Marte tuo tociens superatos temne Polonos,
 Et refer ad patrios ampla trophea deos!
 Maior virtutis restat nunc gloria cepte:
 Promittunt Thurcos vincere fata tibi!
 Barbara tu solus poteris compescere bella
 Turcorumque minas flectere Marte tuo.
 In te nostra salus, in te victoria pendet,
 Dextra tuam implorat supplice mundus opem.

*

Responsum Gregorii Sanocensis

Garrula lingua tace; nec sensu, nec ratione,
 Ulla vales; verba pudenda vomis.
 .....
 Spemendo proprium Cesareumque genus,
 Sanguine Cesareo quis nesciat esse tuoque
 Illustres genitos filiolosque suos?
 Innumerisque aliis dominabitur hec tua semper
 Felix propago in secula perpetua.
 Prelia magna geret claros referetque triumphos
 Ex Teucris patrui vindice Marte necem,
 Imperioque reget mundum gentesque prophanas,
 Domabit ferro tempus in omne suum,
 Alter Alexander animo belloque canetur
 Magnanima hec proles et sine fine potens.
 Restituet terras, huius quas patruus olim
 Abstulit a Teucris victor in ense suo
 In centum a Teucris possessa aut pluribus annis;
 Postmodo Mathiae perdidit illa pater.
 Prelia post multa, post multos inde triumphos
 Sanctum Christicolis restituetque locum.
 Hoc ubi persuasit pietas, Kasimirus ab urbe
 Ammovit populum pacificusque redit.
 Tu ne fugam regressum hunc et pietatem
 In vicium vertas furcifer ore tuo!
 I nunc et melius discas iam vera fateri,
 Et dedisci pios dedecorare viros.

Mihály Balázs

DIE KONTROVERSE IN DEN GEDICHTEN VON GÁBOR VERONAI UND GERGELY SZANOKI

Der Verfasser will hier eine von den ungarischen Forschern noch nicht behandelte, unbekannte Episode der polnisch—ungarischen literarischen Beziehungen darlegen. Die Veröffentlichung der Texte wird dadurch begründet. In der Abhandlung nach den Texten wird die Frage behandelt, dass die politischen Argumente der Schrift von Veronai Gábor mit den Argumentationen, die die Humanisten unter dem Patronat von König Matthias konzipiert haben, in Verbindung gebracht werden können. So wird hier eine Modifizierung des über den ungarischen Autor gezeichneten Bildes propo- niert. Szanoki Gergely betreffend wird im wesentlichen der Standpunkt der polnischen Forschung dargelegt.

IRODALOMTÖRTÉNETI DOLGOZATOK

KIADJA

A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETE

1. Halász Előd: Vörösmatry és Toldy. 1956.
2. Pósa Péter: Babits Mihály: „Kártyavár”. 1956.
3. Halász Előd: Bevezetés a Faust II. részéhez. 1956.
4. Juhász Gyula elfelejtett Anna-versei. 1956.
5. Vág Sándor: A „La Hongrie Républicaine” és Juhász Gyula. 1956.
6. Berczik Árpád: Raimund pályakezdése hazánkban. 1958.
7. Keszérű Bálint: Adalékok Rimay és Báthoriak kapcsolatához. 1958.
8. Kovács Sándor: Szepsi Csombor Márton prózastílusához. 1958.
9. Kordé Imre: Néhány adat Csokonai „Kultúra”-jának keletkezéséhez. 1958.
10. Kálmán László: Molnár György, a realista színjátszás előfutára. 1958.
11. Nacsády József: A szegedi parasztnovella keletkezése. 1958.
12. Kiss Lajos: Simon István költészete. 1958.
13. Ilia Mihály: A Holnap születése. 1959.
14. Péter László: Juhász Gyula és a „fekete báró”. 1959.
15. Nacsády József: Két kirándulás. 1959.
16. Kovács Sándor Iván: Az európai humanista hagyomány szerepe Szepsi Csombor Márton írói fejlődésében. Csombor és Bonifacio. 1960.
17. Kiss Lajos: A művészi tükrözés kérdéséhez. 1961.
18. Kiss Lajos: Mégegyszer a művészi tükrözésről. 1961.
19. Nacsády József: Jókai műveinek lengyel alakjai. 1961.
20. Kiss Lajos: Modernizmus, formakultúra, korszerűség. 1961.
21. Kovács Sándor Iván: Rimay János és Érsek András. 1961.
22. Bíró Ferenc: Egy XIX. század eleji kódex Csokonainak tulajdonított versei. 1961.
23. Kordé Imre: A XVII. századi Szeged és folklorisztikus elemek az Etelkában. 1961.
24. Nagy Géza: Adalék Vörösmatry 48-as szerepléséhez. 1961.
25. Péter László: Juhász Gyula „újságírói sikere”. 1961.
26. Ilia Mihály: A Nyugat és a Holnap. 1961.
27. Krajkó András: Juhász Gyula és az első világháború. 1961.
28. Bíró Ferenc: A Mindenes Gyűjtemény (1789—1792) szerkesztőjének nyelv- és irodalomszemléletéhez. 1962.
29. Nacsády József: Jókai „Delejsország”-áról. 1962.
30. Juhász Antal: Thury Zoltán a Szegedi Naplónál. 1962.
31. Ilia Mihály: Juhász Gyula költészetének motívumairól 1908—1911 között. 1962.
32. Krajkó András: „Piros pecséttel nyílik a titok”. 1962.
33. Szabolcsi Gábor: József Attila expresszionizmusának kérdéséhez. 1962.
34. Keszérű Bálint: Epiktétosz magyarul — a XVIII. század elején. 1963.
35. Vörös László: Az „új hit” motívum tartalma Juhász Gyulánál. 1963.
36. Kovács Sándor Iván: A „Forum” szerepe felszabadulás utáni irodalmunk történetében. 1964.
37. Krajkó András: A „keresztény kurzus” művelődéspolitikájáról. 1964.
38. Csetri Lajos: A stílus fogalmi és a korstílusok problémája. 1965.
39. Ilia Mihály: Hatvany Lajos folyóirata: az Esztendő. 1965.
40. Scheiber Sándor—Zöldos Jenő: Ady Endre levelei Révész Bélához. 1965.
41. Tamás Attila: Vajda János Alfréd regénye c. műve a magyar romantika néhány problémája. 1965.
42. Keszérű Bálint: A magyar protestáns-polgári későhumanizmus néhány problémája. 1966.
43. Kovács Sándor Iván: Dante neve százötven év magyar irodalmában. 1966.
44. Ilia Mihály: Egy vers értelmezésének lehetőségei (Ady Endre: Az ős Kaján). 1966.
45. Vörös László: Illyés Gyula lírájának realizmus. 1967.
46. Csukás István: Ján Smrek Petőfi-fordításairól. 1967.
47. Nacsády József: Jókai és népiesség az 1850-es években. 1967.
48. Kovács S. I.—Kulcsár P.: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. I. 1967.
49. Keszérű Bálint: Újfalvi Imre és a magyar későreneszánsz. 1968.
50. Horváth Károly: A magyar felvilágosult klasszicista dráma a műfaj kelet-európai fejlődésében. 1968.
51. Ilia Mihály: Juhász Gyula Tömörkény-kultusza és Tömörkény-életrajzának kiadástörténete. 1968.
52. Tamás Attila: József Attila költészetével rokon sajátosságok Radnóti Miklós lírájában. 1968.
53. Kovács S. I.—Kulcsár P.: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. II. 1968.
54. Keszérű Bálint: Újfalvi Imre és az európai „későhumanista ellenzék”. 1969.
55. Csetri Lajos: Adalékok Döbrentei Erdélyi Múzeumának irodalomszemléletéhez. 1969.
56. Csukás István: Ady és Ivan Krasko. 1969.
57. Krajkó András: Az ellenforradalmi rendszer irodalompolitikájának kialakulása. 1969.
58. Tamás Attila: A „kép” problematikája a költői műalkotásban. 1969.
59. Kovács S. I.—Kulcsár P.: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. III. 1969.
60. Jankovics József: Zilahy János legációsi levele Bethlen Miklóshoz (?) 1692-ből. 1969.
61. Dankánits Ádám: Adatok Toroczkai Mátéről. 1969.
62. Bán Imre: Ismeretlen adatok Otrókoci Fürs Ferenc életéhez. 1969.
63. Kulcsár Péter: Az óbudai egyetem Heltai Gáspár Krónikájában. 1971.
64. Olasz Sándor: Heltai Gáspár 56. meséje és a Tinódi-Cronica címlapja. 1971.
65. Szabó T. Attila: Ifj. Heltai Gáspár élete és helyesírása ismeretéhez. 1971.
66. Ötvös Péter: Thoraconymus Mátyás. 1971.
67. Nussbächer Gernot: Adatok Gyulafi Lestár utazásaihoz. 1971.
68. Balázs Mihály: Ecsedi Báthori István levelei Bocskaihoz. 1971.
69. Somogyi Dániel: Rimay János levele Kővárból Perneszy Erzsébethez. 1971.
70. Keszérű Bálint: Az Újfalvi-per jegyzőkönyve. 1971.
71. Jakó Zsigmond: Miskolci Csulyak István peregrinációs albuma. 1971.
72. Tonk Sándor: Rozgonyi Sutor (Varga) János. 1971.
73. Kovács Sándor Iván: Utelíró utazók — utazási irodalom a XVI—XVII. században. 1971.
74. Bácskai Antal: A Zrinyiek erdélyi kapcsolataihoz. (Levelek 1654—1679-ből). 1971.
75. Wittman Tibor: Az Újvilág képe Comenius didaktikai műveiben. 1971.

76. *Holl Béla*: Tasi Gáspár. (Adalékok XVII. századi fordításirodalmunk történetéhez.) 1971.
77. *Czegle Imre*: Amosius korai magyar tanítványai. (Ismeretlen franekeri disputációk 1624—1625-ből.) 1971.
78. *Németh S. Katalin*: Borsáti Ferenc Metamorphosis-a. (A protestáns barokk kérdéséhez.) 1971.
79. *Szauder József*: Tizenhetedik századi magyar utazó Spanyolországban. 1971.
80. *Esze Tamás*: Kolozsvári könyvek Baranyában. 1971.
81. *Tarnócz Márton*: Egy kuruckori vers szövegtörténetéhez. (Descriptio fortunae inconstantiae.) 1971.
82. *Gál István*: Erdélyi levelek a British Museum-ban. 1971.
83. *Jankovics József*: A levélró Bethlen Miklós arcképehez. (Két kiadatlan levél közlésével.) 1971.
84. *Csukás István*: Adalékok a két világháború közötti magyar—szlovák irodalmi kapcsolatokhoz. (Harcok Petőfi szellemi hagyatéka körül.) 1972.
85. *Nacsády József*: Az irodalmi népiesség és az 1848-49-es forradalom. 1972.
86. *Horváth Károly*: A felvilágosodás korának irodalmi irányzatai a közép-kelet-európai irodalmakban. 1972.
87. *Krajkó András*: A Nyugat kritikájának változásai 1919 után. 1972.
88. *Ilia Mihály*: Egy Nyugat-kortárs Erdélyben. (Tompai László költészetéről.) 1972.
89. *Pósa Péter*: Keats esztétikájáról és költészetéről. (Halálának százötvenedik évfordulójára.) 1972.
90. *Nagy Barna*: Tervezet Ecsedi Báthori István műveinek kiadására. 1972.
91. *Kovács S. L.—Kulcsár P.*: Szepszi Csombor Márton ismeretlen értekezése. 1972.
92. *Jankovics József*: A Pápai Páriz család angol kapcsolatainak történetéhez I. (Ifjú Pápai Páriz Ferenc londoni levelei.) 1972.
93. *Vörös László*: Az esztétikai valóságfogalom néhány vitás kérdése. 1973.
94. *Csetri Lajos*: Egy Csokonai-vers keletkezéstörténetéhez. (A reményhez.) 1973.
95. *Horváth Iván*: Balassi poétikája. (Kérdések.) 1973.
96. *Olasz Sándor*: A kálvini művészetfelfogásról és magyarországi kisugárzásáról. 1973.
97. *Balázs Mihály*: Andrzej Frycz-Modrzewski. (Halálának négy századik évfordulójára.) 1973.
98. *Németh S. Katalin*: A Pécsi disputa szövegeiről. 1973.
99. *Benda Kálmán*: Filiczki János levele 1605-ből. 1973.
100. *Somi Éva*: Az újsztoicizmus (Lipsius) hatásának nyomai Borsos Tamás naplójában. 1973.
101. *Merényi Varga László*: Thordai János Epiktetosz-fordításának stíluskérdéséhez. 1973.
102. *Zentai Mária*: Rimay-hatás Thordai János szoltáraiban. 1973.
103. *Varga Imre*: Egy bujdosó énekünk történetéhez. 1973.
104. *Jankovics József*: Ismeretlen panaszének a kuruckorból. 1973.
105. *Agárdi Péter*: Adalék a Zrínyi- és Gyöngyösi-hagyomány párhuzamos történetéhez. (Könyvi János: Magyar hadi román, 1779.) 1973.
106. *Ladányi Sándor*: Aranka György levelei Ráday Gedeonhoz. (1789—1791.) 1973.
107. *Csukás István*: Vajansky műveinek magyar világa. 1976.
108. *Vörös László*: A tükrözés kategóriája Marx filozófiájában. 1976.
109. *Sipka Sándor*: Beüthő Zsolt irodalomtörténeti tankönyve a középiskolai oktatásban. 1976.
110. *Baranyai Zsolt*: Naturalista szemlélet és szecsessziós kompozíció. (Egy Bródy-novella elemzése.) 1976.
111. *Szigeti Lajos*: A „felnőttség” vállalása József Attila költészetében. (József Attila Kosztolányi-bírálatának lírai fedezete.) 1976.
112. *Scheiber S.—Zsoldos Z. F.*: Mikszáth Kálmán levelezéseiből. 1976.
113. *Csukás István*: Ady nemzetiség-szemlélete. 1977.
114. *Nacsády József*: Ady és az Arany-hagyomány. 1977.
115. *Krajkó András*: Harcok Ady irodalmi örökségeért. 1977.
116. *Ilia Mihály*: Egy Ady-motívum tanulságai. 1977.
117. *Szigeti Lajos*: Egy Ady-vers értelmezéséhez. (Kocsi-út az éjszakában.) 1977.
118. *Papp István*: Az Edgar Poe-i életérzés Ady költészetében. 1977.
119. *Vörös László*: Ady és Csinszka. (Gondolatok Robotos Imre könyvéről.) 1977.
120. *Baranyai Zsolt*: Adalékok Ady és Csáth Géza kapcsolatához. 1977.
121. *Nacsády József*: A „hallgató” Arany és az „Őszikék”. 1978.
122. *Csukás István*: Vajda János és a nemzetiség kérdés. 1978.
123. *Papp István*: Az Edgar Poe-i életérzés Ady költészetében II. (Motívumvizsgálat) 1978.
124. *Krajkó András*: A magyár fa sorsa 1927-ben. (Viták Maklári Sándor Ady-könyvéről.) 1978.
125. *Ilia Mihály*: Juhász Gyula kiadatlan főljegyzései Adyról. 1978.
126. *Baranyai Zsolt*: Krúdy Gyula: Boldogult úrfikoromban. 1978.
127. *Vörös László*: A Babits-líra egyik kulcsmotívumáról. 1978.
128. *Szigeti Lajos*: A „Szabad-ötletek jegyzéke” és a kései versek, (József Attila költészetének néhány motívumához.) 1978.
129. *Csukás István*: A nemzetiségi kérdés Kemény, Jósika, Madách és Eötvös műveiben. 1981.
130. *Nacsády József*: Móra Ferenc és a szegedi novellista hagyományok. 1981.
131. *Kiss Lajos*: Németh László, a gondolkodó. 1981.
132. *Szigeti Lajos*: Az „édes mostoha”. József Attila anyavereisei. 1981.
133. *Horváth Béla*: Népszokások József Attila költészetében. 1981.
134. *Lengyel András*: Juhász Gyula kiadatlan levelezéséből. 1981.
135. *Balázs Mihály*: Veronai Gábor és Szanoki Gergely verses vitája.
136. *Németh S. Katalin*: Egy elveszettnek hitt Sylvester-nyomatvány.
137. *Stoll Béla*: Magyar vers az 1540-es évekből.
138. *Téglási Imre*: A latin purizmus. Keresztény vagy pogány humanizmus?
139. *Ötvös Péter*: Három psalmus a „Paradoxa” fényében
140. *Horváth Iván*: Padovában esztétikát tanulni.
141. *Holl Béla*: Adatok David Chytraeus magyarországi vonatkozásairól.
142. *Máté Györgyi*: Jean Bodin és a magyar későreneszánsz.
143. *Szónyi György Endre*: Comenius asztrológiai világképe.
144. *Jankovics József*: Apáczai hatása Bethlen Miklós pedagógiai törekvéseire.
145. *Szőrényi László*: „Tükröcske. Egy ficzkópoéta számára.” (Ungvárnemeti Tóth László kritikai fogadtatása.)
146. *Csetri Lajos*: Berzsenyi A közelítő tel című versének előtörténetéhez.
147. *Kocsizsy Éva*: Berzsenyi Dániel mimesziszelmélete (Résztanulmány a Poétai Harmonistia magyarázatához)
148. *Zentai Mária*: Vörösmarty Mihály: A Rom. (Elemzés).
149. *Lukács Sándor*: A Dalhon folytatása.
150. *Szajbely Mihály*: A vén cigány „háttér” az 1850-es években.